

Årsmelding 2022
**Den nasjonale forskningsetiske komité
for samfunnsvitenskap og humaniora**

1. SAMMENDRAG

Det er oppnevnt [nye medlemmer](#) til NESH for perioden 2022-2025. Det har derfor vært mye fokus på å etablere god kultur i komiteen, både på de første møtene og på [FEKs årskonferanse](#) 7. mars.

En hovedoppgave for NESH i 2022 har vært å rydde opp i misforståelser knyttet til skillet mellom forskningsetikk og personvern. Arbeidet springer dels ut av tidligere uttalelser fra NESH ([2021/99](#)), dels fra offentlig debatt og innspill fra forskere, og dels fra lang og god dialog med SIKT – kunnskapssektorens forvaltningsorgan.

Akademisk frihet har også i 2022 vært et sentralt tema for NESH.

Et gjennomgående trekk i alle disse sakene er at organisering og finansiering på systemnivå skaper forskningsetiske utfordringer for både forskere og forskningsinstitusjoner i praksis.

2. OM KOMITEEN

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er del av De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEK er et forvaltningsorgan for forskningsetiske spørsmål på alle fagområder. FEK er underlagt Kunnskapsdepartementet. Komiteenes overordnede samfunns mål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)
- Nasjonalt utvalg for forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget)

NESH er et faglig uavhengig (jf. forskningsetikkloven § 3) og rådgivende organ for forskningsetiske spørsmål. NESHs ansvarsområde er forskningsetisk virksomhet innen samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Komiteen består av [12 medlemmer og to varamedlemmer](#), herunder to lekmedlemmer. Komitémedlemmene blir oppnevnt av Kunnskapsdepartementet etter innstilling fra Norges forskningsråd. En oppnevningssperiode går over fire år, og hvert medlem kan sitte i komiteen to perioder.

3. ÅRETS VIRKSOMHET

3.1 KORT OM VIRKSOMHETEN

I 2021 hadde NESH fem ordinære møter (25.1, 8.3, 14.6, 8.9 og 30.11). Det ble også nedsatt en arbeidsgruppe for å gå gjennom maler og veiledere hos SIKT. Møtet i september fant sted i Bergen, kombinert med et møte med personvernombudet ved Universitetet i Bergen og et

institusjonsbesøk hos SIKT. Formålet med begge møtene var å drøfte rutiner og retningslinjer for behandling av henholdsvis forskningsetikk og personvern.

I 2021 har NESH utarbeidet flere uttalelser basert på konkrete henvendelser, blant annet om «Akademisk frihet og forskningsetikk ved NORCE» ([2021/131](#)) og «Forskerinnsyn i arkiv» ([2022/174](#)). Felles for begge uttalelsene er at de drøfter forskningsetiske utfordringer på systemnivå.

NESH har gitt flere høringsinnspill, blant annet om Skjelettutvalgets veileder, DFØs nye Forskningsavtale (SSA-F), Eksportkontrollforskriften, Akademisk ytringsfrihet (NOU2022: 2) og ALLEAs *European Code of Conduct for Research Integrity*. NESH har også gitt innspill til ulike fag- eller områdespesifikke initiativ som «Forskningsetiske retningslinjer for kunstnerisk utviklingsarbeid», utarbeidet av UHRs utvalg for kunst, design og arkitektur (UHR-Kda), og «Rundskriv om behandling av forskning i kriminalomsorgen», utarbeidet av Kriminalomsorgsdirektoratet. På den måten bidrar NESH aktivt til målet i FEKs strategi om at andre aktører tar hensyn til forskningsetikk i sitt arbeid.

NESH var representert på [7th World Conference on Research Integrity](#) som ble avviklet i Cape Town 29. Mai–1. juni 2022, hvor Heidi Østbø Haugen (leder) og Vidar Enebakk (sekretariatsleder) presenterte en poster om retningslinjene fra NESH.

NESH-leder holdt også innlegg på FEKs [Lederforum](#) 25. november hvor hovedtema var avveiningen mellom akademisk frihet og sikkerhet.

NESHs sekretariatsleder har vært sentral i arbeidet med FEKs «Veileder om institusjonenes ansvar for forskningsetikk», som blant annet ble presentert på [Forskningsetisk forum](#) 19. september.

Sekretariatsleder organiserte en workshop for sekretariatet 10. oktober om FEKs arbeid med forskningsetikk og forskningsintegritet i en internasjonal kontekst.

Sekretariatsleder holdt innlegg 18. november på [Storfellesmøtet](#), hvor hovedtema var NEMs initiativ til å revidere helseforskningsloven.

Sekretariatsleder er også oppnevnt som medlem av programkomiteen for den kommende [ENRIO 2023 kongressen](#) i Paris 7.-8. september.

Ellers har sekretariatsleder i NESH fortløpende besvart henvendelser og gitt veiledning i forskningsetiske spørsmål, samt bistått en rekke institusjoner med opplæring og undervisning innenfor NESHs område (se oversikt under 3.5).

3.2. SENTRALE SPØRSMÅL I 2022

En hovedoppgave for NESH i 2022 har vært å rydde opp i rutiner for behandling av forskningsetikk og personvern. Arbeidet springer dels ut av en tidligere uttalelse fra NESH om «Institusjoners ansvar for forskningsetikk og personvern ([2021/99](#))», som avdekket rot i rutiner og avtaler om behandling av personvern. Mer konkret rettet uttalelsen

oppmerksomhet mot den underliggende mønsteravtalen, som ble utarbeidet mellom SIKT og Universitets- og høgskolerådet i forbindelse med innføringen av ny personopplysningslov (GDPR). Avtalen inneholder flere uheldige formuleringer, som skaper problemer i praksis for både forskere og forskningsinstitusjoner (jf. artikkel i [Maqasinet Forskningsetikk](#)). Det var utgangspunktet for at NESH/FEK og SIKT innledet en dialog for å rydde opp i dette. Parallelt ble det tatt initiativ fra UHR til [revisjon av mønsteravtalen](#).

Uklarheter omkring organisering og regulering av personverntjenester og forskningsetikk har også skapt mye frustrasjon blant forskere, blant annet i forbindelse med Covid-19-forskning. Dette ble blant annet løftet frem på et åpent arrangement om forskningsetikk og personvern i Bergen 5. november 2021, organisert av FEK sammen med daværende NSD. Våren 2022 ble debatten også løftet over i samfunnsvitenskapene i både *Khrono* og *Morgenbladet* hvor både [sekretariatsleder](#) og [forskere](#) i NESH bidro aktivt for å informere debatten. Forvirringen og den manglende kunnskapen ble også løftet i forbindelse med drøftingen av regler og retningslinjer som rammer for akademisk frihet: «Forskningsetikken kan også sies å være en forutsetning for akademisk frihet, ved at forskningsetikken uttrykker plikter som muliggjør den akademiske friheten.» ([NOU 2022: 2, 6.3.3](#)). NESH og SIKT er i god dialog for å rydde opp i dette, og det er en prioritert oppgave i 2023.

Akademisk frihet har også i 2022 vært et sentralt tema for NESH. Det har dels dreid seg om individuelle prosjekter, men også mer institusjonelle ordninger som bidrar til å utfordre eller begrense akademisk frihet, være seg i form av bindinger i standardkontrakter ([2021/131](#)) eller begrensninger i tilgang til offentlige arkiv ([2022/174](#)).

Et gjennomgående trekk i alle disse sakene er at organisering og finansiering på systemnivå skaper forskningsetiske utfordringer for både forskere og forskningsinstitusjoner i praksis.

3.3 ARRANGEMENTER

NESH har bidratt i planlegging og gjennomføring av mange felles arrangementer i FEK, som Årskonferansen, Samarbeidsutvalget, Forskningsetisk forum, Storfellesmøtet og Lederforum.

3.4 PRODUKTER

NESHs retningslinjer ble i 2022 oversatt til engelsk, [National Committee for Research Ethics in the Social Sciences and the Humanities](#). De nye retningslinjene ble presentert på [7th World Conference on Research Integrity](#) i Cape Town 29. Mai–1. juni 2022, og de er allerede etterspurt fra brukere i mange land. NESHs retningslinjer er den mest brukte ressursen fra FEKs nettsider.

3.5 INFORMASJON, OPPLÆRING OG DELTAKELSE I SAMFUNNSDEBATTEN

Sekretariatsleder har bidratt med opplæring, undervisning og formidling knyttet til NESH og forskningsetikk på følgende eksterne arenaer:

01.02.2022	Museumsforbundet
09.02.2022	Senter for teknologi, innovasjon og kultur, SV, UiO
16.02.2022	Ledersamling, SV, UiO
18.02.2022	UiA
03.03.2022	PhD, SV, UiO
04.03.2022	NIFU
24.03.2022	Nord universitet
01.04.2022	Arkitekthøgskolen
07.04.2022	Utdanningsforbundet
26.04.2022	PhD, UiT
03.05.2022	PhD, USN
23.05.2022	PhD, HF, UiO
29.05.2022	7 th WCRI, Hong Kong
07.06.2022	Statsvitenskap, SV, UiO
22.08.2022	NUPI
23.08.2022	NMBU
29.08.2022	Menighetsfakultetet
06.09.2022	PhD, Musikkhøgskolen
13.09.2022	PhD, Høgskulen i Volda
26.09.2022	Høgskulen i Molde
14.10.2022	PhD, SV, UiO
14.10.2022	PhD, UV, UiO
24.10.2022	OsloMet
26.10.2022	Uppsala universitet
03.11.2022	Nasjonalmuseet
18.11.2022	NARMA-nettverk
18.11.2022	UiA
24.11.2022	HREC, Australia
06.12.2022	Forskerforbundet
13.12.2022	Juridisk fakultet, UiB